

Szertartásainknak ez a lényege a tartalomnak bárminő alakú formájában mindig változatlanul ugyanaz. Ez annyira ésszerű, annyira természetes, hogy benne a titokzatosnak, a sejtelemszerűnek, a bizonytalanoknak még csak helye sincs.

Nagyon természetes azonban, hogy egyházszerintartásainkkal kapcsolatban azért mégis van misztikum s az: Istennek a lelkünkben megnyilatkozó segítsége. Hogy a jó iránti őszinte önbizalmunk s vele kapcsolatban Isten segedelmének alázatos kérése után minő processzusokon keresztül juttatja el szent lelkét belénk s az hogyan kapcsolódik össze a mi lelkünkkel egy egységes szent érzelemmé, amely erősít, bátorít, ösztönöz s fölemel: mindez olyan titok, aminek végbemenetét nem látta s még nem fejtette meg senki.

Am, rögtön hozzátesszük, hogy e titok, e misztikum: Istennek a dolga, nem a miénk. Mi azzal nem rendelkezünk. Éppen ezért nem is állítjuk, hogy bárminő cselekedetünk az isteni kegyelemnek cselekedete volna. Mi minden liturgikus cselekményünket a mi részünkről való cselekvésnek tartjuk és semmiféle magyarázat kedvéért nem hisszük, hogy liturgiánkban mi képesek volnánk önmagunknak Istent közvetíteni. Szerintünk a lelkész éppen úgy, mint az imádkozó hívők, mind az ember felőli oldalon állanak; minden ténykedésük az imádkozó embernek cselekedete.

Amidőn azonban ezt így hisszük, föltételezzük, hogy Isten a mi emberi közvetítő segítségünk nélkül közvetlenül meg tud és meg fog nyilatkozni. Istent nem kell hogy lelkész és liturgia tolmácsolja. Tud ő beszélni magától és mindenkinek a nyelvén. Mert Isten beszédének a nyelve az érzelem. Az érzelem nem áll hatalmunkban. Arra gondolhatunk, amire akarunk: eszünk fölött mi vagyunk az úr. De érzelmeinket kedvünk szerint nem változtathatjuk. Annak nem parancsolni, hanem engedelmeskedni tartozunk.

Ezért mondjuk azt, hogy Isten válasza a mi hozzá intézett imádságunkra nem integráns része liturgiánknak. Tudjuk, hogy az őszinte, töredelmes imádságot Isten mindig meghallgatja s a fölemelkedni vágyó lesújtottat gondviselő szeretetével mindig segíti. De éppolyan jól tudjuk azt is, hogy e vigasztalást, e gondviselést nem a mi liturgiánk nyújtja, hanem Isten, aki nincs kötve a mi szertartásainkhoz.

Dr. BORBÉLY ISTVÁN

A LELKÉSZ SZÓSZÉKI SZOLGÁLATA

1. A lelkészi szolgálat keletkezése, tartalmának kialakulása

A lelkésszel, mint a keresztény egyház fizetéses tisztviselőjével, a keresztény hit munkásával kapcsolatban röviden a következőket kell leszögeznünk.

A lelkeszi szolgálat történelmileg csak annyiban vezethető vissza Jézusra, amennyiben ő — mint egy új vallásos mozgalom elindítója — e mozgalom szolgálatára, szorosabb értelemben véve, evangéliumának hirdetésére 12 férfit hívott el maga mellé, akiket tanítványainak nevezett. Ezeknek a tanítványoknak az volt a feladata, hogy — tekintettel a világ végének rövid időn belüli elkövetkezésére — (amint ezt Jézus és kortársai is sokan hitték), az embereket megtérésre hívják s ezáltal az elközelítő „Mennyeknek országa“-ban állampolgárságukat biztosítsák, vagyis üdvösségüket elnyerjék. Úgy a „12“, mint a Lukács evangélista által említett „70“ kiküldése is (10, 1) kimondottan ezt a célt szolgálta: előkészíteni az embereket a világ végével bekövetkező nagy változásra s ezzel kapcsolatban az üdvösség biztosítására. „Bizony mondom néktek — szolt Jézus sürgetőleg tanítványaihoz, kiküldetésük alkalmával —, be sem járjátok Izrael városait, míg az embernek fia eljövend“ (Mt 10, 23). „Bizony mondom néktek, hogy vannak némelyek az itt állók között, akik nem kóstolnak addig halált, amíg meg nem látják, hogy az Isten országa eljött hatalommal“ (Mk 9, 1). „Bizony mondom néktek, hogy el nem múlik ez a nemzetség, amíg meg nem lesznek mindezek“ (Mk 13:30, Lk 21:32). Sőt még Pál apostolnál is megtaláljuk azt a hitet, hogy „az idő rövidre van szabva“ (I Kor 7, 29). „Mindnyájan ugyan nem aluszunk el“, állítja Pál (I Kor. 15, 51), de az időközben elhunytak, illetve az ezen halálesetek miatt zavarban lévőket megnyugtatására írja, „hogy mi, akik élünk, akik megmaradunk az Úr eljövételéig, éppen nem előzzük meg azokat, akik elaludtak“ (I Tess 4, 15).

Szóval az egész mozgalom rövid időre volt tervezve: a világ vége közeli bekövetkezéséig, az Isten országa közeli megjelenéséig eltelt időre. Ez az idő mind Jézus, mind a tanítványok és Pál apostol szerint is nem lehetett hosszabb, mint annak a nemzedéknek az élethossza, amely közvetlenül hallgatta Jézus és az apostolok tanításait.

A Jézus halála után előbb Jeruzsálemben, majd Pál apostol munkássága eredményeként más helyeken is kialakuló gyülekezeti élet megkövetelte, hogy a felmerülő különböző teendők végzésére megfelelő személyeket alkalmazzanak. Ilyen munka volt pl. az Ap Csel 6, 2—4 szerint, mindjárt az első pünkösd alkalmával megalakult jeruzsálemi keresztény gyülekezet életében, a közös étkezések alkalmával, az asztaloknál való szolgálat. Ezt a szolgálatot eredetileg maguk az apostolok végezték, míg rá nem jöttek, hogy ezt mások is el tudják látni s nekik a „könyörgésben“ és az „igehirdetés szolgálatában“ kell foglalatosnak maradniok.

A lassankint kialakuló gyülekezeti élet magának a lelki életnek a munkálásában is többféle szolgálatot termelt ki, amelyekről már Pál apostol feljegyzéseiből is tudunk. Pál ezekről így ír: „Némelyeket rendelt az Isten az anyaszentegyházban először apostolokul, másodsor prófétácul, harmadszor tanítócul; azután csodatevő erőket, aztán gyógyításnak ajándékait, gyámolokat, kormányokat, nyelveknek neveit“ (I Kor 12, 28); míg más helyen apostolokról, prófétákról, evangélistákról, pásztorokról és tanítókról tesz említést (Ef 4, 11—12), mint a gyülekezeti élet munkásairól, akik „a szentek tökéletesbitése céljából“ végzendő szolgálatra rendeltettek. E feljegyzések jellegzetessége az, hogy Pál ezen

munkakörök keletkezését „Isten rendelkezésére“ vezeti vissza s nem Jézustól származtatja, ami érthető, mert a mozgalom még túl közel volt és túl ismert volt ahhoz, hogy e munkakörök bármelyikét is — az apostolin kívül — az ő rendelkezésére lehetett volna visszavezetni.

De szélesebb jelentőség olvasható ki a jézusi meghagyás Lukácsnál való feljegyzéséből, ahol már nemcsak táplálékról van szó, hanem arról, hogy „méltó a munkás az ő jutalmára“ (10, 7). E tanítást megtaláljuk Pálnál is, ugyanezen formában (I Tim 5, 18), de megtaláljuk azt kimondottan az evangélium hirdetőjére alkalmazva is, amikor így ír: „Ekképpen rendelte az Úr is, hogy akik az evangéliumot hirdetik, az evangéliumból éljenek“ (I Kor 9, 14). S bár ő maga Pál sátorcsináló volt (Csel 18, 3), aki még legtöbb alkalommal mestersége után élt, munkájával szerezve meg kenyerét, hogy senkinek terhére ne legyen (I Kor 9, 12, II Kor 11, 8—9, 12, 13, 16), de az evangélium munkásának az ő munkája utáni megélhetése jogosultságát védi: „Kicsoda katonáskodik valaha a maga zsoldján? Kicsoda plántál szőlőt és nem eszik annak gyümölcséből?“ stb. (I Kor 9, 7). Mindezek az evangélium szolgálatának egész életre való elkötelezése lehetőségének alapjául szolgáltak s a foglalkozás szerinti gyülekezetvezetői tisztség és állás kialakulására vezettek.

A világ vége eljövételének hitére (nem beszélve e hit irracionális voltáról), rácafólt idővel magának az időnek a múlása. Az a nemzedék, amelyhez az ígéret szólt, hogy megéri a világ végét, Istenországának hatalommal való eljövételét és Jézus visszatérését, lassan elenyészett. S bár ez a hit egyes egyházak hitfelfogásában még ma is tartja magát, a ténylegesen kialakult egyházi keret, még a világvéget váró felekezetek szervezeteiben is, a jézusi eszmék állandó jellegű szolgálatára rendezkedett be s e szolgálat foglalkozásszerű végzője a lelkészi kar lett.

A lelkészi szolgálat idők folyamán sok változáson ment át. Befolyással volt e szolgálatok változására az egyháznak mint szervezett intézménynek e szolgálatokkal kapcsolatos időnkénti más és más állásfoglalása, az egyháztagok hit- és életfelfogásának változása, valamint a társadalmi életnek többszöri átalakulása. Ez átalakulások rendjén természetesen módosultak a lelkészi kartól igényelt munkák is. A kimondottan gyülekezeti lelkivezető jellegű őskeresztény egyházi munkától, az áldozási tevékenységen és a hívők üdvössége biztosításának monopoliálásán át a lelkész prédikátori munkájáig, az igénylések egész skáláját lehetne felsorolni és azok tartalmi lényegét fejtegetni. Ezekkel azonban nem foglalkozunk, hanem csak kimondottan a lelkésznek mint az egyház alkalmazottjának a szószéki szolgálatára óhajtunk rámutatni. Ez a szolgálat lényegében ma sem más, mint amiben az apostolok maguk is látták a már idézett Ap Csel könyve 6:2—4-ben: *könyörgés és igehirdetés, vagyis imádkozás és prédikálás.*

A lelkész foglalkozásával kapcsolatban le kell szögeznünk azt, hogy a lelkész személye és foglalkozása egymástól elválaszthatatlan. A lelkésznek nincs magánélete. Ezért van, hogy a lelkészi pályára menő ifjúval szemben követelményszerűen jelentkezik a kérdés: van-e hivatásérzete leendő pályája iránt?

A lelkész hivatali állásának napi munkaideje nincs sem 8, sem 16 órában megállapítva. Sem hivatalos órája nincs reggel 6-tól d.u. 2-ig kitűzve. S ha irodája ajtóján ilyen kiírás lenne, úgy az csak azt jelentené, hogy a jelzett órák alatt biztosan otthon található, de nem jelentheti azt, hogy hivatalos órája leteltével „nem fogadja“ híveit. Egyéni lelkiismeretétől függ, hogy önálló hatáskörű munkáját mint osztja be és mint végzi. Hetenkint kötött, időhöz szabott munkája az istentisztelet ideje s a szombat délutánra s vasárnap reggelre beosztott katekizációs tevékenysége. Ezekre úgy készül, amint lelkiismerete készíti. Ismertem olyan lelkészt, aki csak a prédikációja elkészítésére heti 40 órát fordított, de olyant is, aki vasárnap reggel „kereste“ elé Bibliáját, hogy abból textust keressen. — A hivatalos levelek beiktatása, irodavezetés, szertartási szolgálataira való készülése mind egyéni lelkiismeretétől függ. Az esperes évente egyszer hivatalos kiszállást végez s akkor számbaveszi munkáját, de annak csak szemmel látható részét tudja ellenőrizni, a lelkiélet terén végzett munkája „terra incognita“, azt ellenőrizni nem lehet. Egyébként a lelkész egész évben önmagának felettese és beosztott tisztviselője, és ki tudja ellenőrizni, hogy e kettős voltában mint tesz eleget munkájának?

Ez az önálló hatáskörű lelkészi munka teszi szükségessé, hogy a lelkésznek munkája végzéséhez hivatásérzete legyen. Ezért nem elég, ha a lelkész csak „foglalkozás“ szerint űzi tanult mesterségét. A hivatásérzet nem jelenti, hogy különleges névre szóló „isteni elhivatása“ legyen, amilyennel hajdan a bibliai próféták dicsekedtek, de jelenti azt, hogy amennyiben a lelkészi pályára megy valaki, igyekezzék ezt a hivatásérzetet lelkiismereti alapon megszerezni. Jelenti az a lélek talajába való vetés lelki munkáját, amelynek aratását Isten veszi számba! Gyakorlatilag tudomásulvételét annak, hogy az ő magánéletének teljesen bele kell olvadnia hivatali állásával járó lelkészi életébe, amelyet teljes odaadással, lelkiismeretesen, köteleességtudással, egy magasabb eszményiség szem előtt tartásával kell végeznie, mint Istenországa szerény, de öntudatos felelősséggel dolgozó munkása.

Hogy mit jelent ez a gyakorlatban tovább, a lelkész öltözködésében, szórakozásában, nőtlen vagy nős életében, gyermekei nevelésében, társadalmi kapcsolataiban, állandó magatartásában, lelkészi élete mind egyéni, mind társadalmi vonatkozásában, nem tartozik jelen értekezés körébe. De idetartozik az, hogy önmagában kialakított hivatásérzetének miképpen kell megnyilatkoznia szószéki szolgálataiban.

2. A lelkész szószéki szolgálata

A lelkész szószéki szolgálata két részből áll, amint arra a Csel könyve 6, 2—4 versei alapján már rámutattunk: imádkozásból és prédikálásból. Mielőtt azonban ezekről szólnánk, lássuk a teljes istentisztelet és a szószéki szolgálat kapcsolatának rövid elemzését lélektani és teológiai szempontból.

Minden istentisztelet a vallásos hit megnyilatkozási formakeresésének az eredménye. A hívő emberben él a vallásos hit és ez a hit tárgyával: Istennel, kapcsolatba kíván jönni és lenni. E kapcsolatkeresés eredménye a liturgia, vagyis a vallásos szertartás. Minél primitívebb az ember, vagy az embernek Istenről alkotott felfogása, annál fontosabb szerepet tölt be életében és vallásos hitében a külső formáság, vagyis a szertartási elem.

A reformáció tulajdonképpen a szertartások és formaságok ellen való megnyilvánulás, de ugyanakkor a lelkileg lenyűgözve, elnyomva tartott hívő ember megnyilvánulása is az elnyomatásban tartott egyéni hit érvényre juttatása érdekében. Ez a kétirányú megnyilvánulás igyekezett megszabadulni mindentől, ami akár formailag, akár tartalmilag kötöttséget jelentett s emellett, hogy kiűritette a templomot mindazon tárgyaktól, amelyek a régi kötöttségekre emlékeztették, ugyanakkor a prédikációt tette az istentisztelet központjába, hogy a hitnek kifejezője, a helyes emberi életútnak keresője és útjelzője legyen. A puritánok annyira mentek a prédikáció központi lényegének kifejezésében, hogy még a templomi padokat is családonként felosztották, azokat dobozszerűen egymástól elválasztották, hogy a hívek egymást ne lássák, hanem csak a szózékét, amelyre aztán minden figyelmüket összpontosíthassák.

A helyes vallásos felfogás szerint természetesen a prédikációt kísérő, azt kiemelő istentiszteleti szertartásra szükség van. Ez a szertartás azonban nem misztikus elemek halmaza, az Istennel való misztikus kapcsolat létrehozására, hanem olyan szertartási elemek összeállítása, tudatos elrendezése, amelyek a hívő ember vallásos érzelmére, imádkozó hangulata előkészítésére hatással vannak s előkészítik a prédikáció valáserkölcsi tartalma befogadására, cselekvésre készítetése hatásosabbá tételére. Ezt a célt szolgálja a templom, mint az istentiszteleti szertartás helye, a harang, mint a templomba hívás eszköze, s a szertartás keretében az orgona és az egyházi ének, mint a művészeknek az ember érzelemvilágára ható s így az érzelmek felmagasztosításának eszköze. Ezek közül az ének maga már vallási gyakorlat, a szertartásban való tevélegyes részvétel. Minden egyházi ének ugyanis már egy-egy ima, az Istennel való lelki kapcsolat tényleges eszköze.

A liturgia tehát a hívő ember vallásos érzelmei fokozásának az eszköze, s az abba való bekapcsolódás, az egyén vallásos hitén át, lelki erővé lesz, mely megnyugvást ad a bánatban, reményt az élet nehézségei közt s így hathatósan növeli a hívő ember életakarását.

A templom és a liturgia azonban, úgy amint az ma használatban van, nem nélkülözhetetlen része az ember vallásos hite megnyilatkozásának. Az ember tud ezek nélkül is imádkozni és Istennel kapcsolatba jönni. Lehet kint a természetben is imádkozni, amint tette gyakran maga Jézus is, vagy a „belső szoba csendes magányában“ is Isten elé borulni, amint azt Jézus is tanította. (Mt 6, 6). A templom azonban a maga tartozékaival és liturgiájával, templomi gyülekezetével a tapasztalat szerint alkalmasabb e célra, mint bármely más hely.

Ebben az istentiszteleti keretben a *szószéki ima* legfőbb jellegzetessége az Istenben való hitnek feltétlen bizalom formájában való meg-

nyilvánulása. Enélkül az imádság lehet szép kifejezések hatásos irodalmi egybefoglalása, de nem lehet az imádkozó hívek lelkiiségének Isten elé tárása; nem lehet az emberi gyöngeségek és gyarlóságok töviseinek fájdalmaival vívódó, Isten megbocsátó szeretetét kereső hívő ember Isten elé borulása; nem lehet az élet gondjai, bajai, testi és lelki szenvedései közt élő és küszködő vallásos ember reménykeresésének, Isten hozzá való lehajlását, atyai szeretét váró örök imaáhitának kifejezője; enélkül nem tartalmazhatja a halál problémájával küszködő vallásos ember. önmaga és szerettei életéért aggódó. lelki vergődését és nem válhatik a halál utáni lét nagy kérdéseivel szemben tudatlanul és tehetetlenül álló vallásos ember aggodalmának levezetőjévé; nem lehet anélkül az Isten atyai szeretetében, megbocsátó jóságában való hiten át, az egyéni megtérésből fakadó lelki megtisztulásnak forrásává, az új életkezdés lehetőségében örömet találó vallásos lélek megnyugtatójává, a háborgó vallásos lélek lelki nyugalmának helyreállítójává.

Az imádságnak ilyen hatású lelki erőforrássá való felmagasztosulását csak a hívő lelkész sugározhatja hívei felé, aki meg lévén győződve arról, hogy az élet bármily nehézségei, testi és lelki szenvedései s a halál örök rejtélye folytán felvetődő nagy miértek ellenére is, egy gondviselő Jóság, egy örök szeretetlényegű Isten irányítja a hívő ember életét, akinek gondja van minden gyermekére, „aki felhossa az ő napját mind a gonoszokra, mind a jókra és erőt ad mind az igazaknak, mind a hamisaknak“ (Mt 5, 45). Vagyis a szószéki imádság a gyermekeivel személy szerint törődő Isten, a szerető Atya iránti feltétlen bizalmat kell hogy sugározza. Az imádságnak ez a személyes jellege adja meg annak igazi mélységét és magasságát s csak ezáltal szolgálhatja a hívő ember lelki békességét, lélek lecsendesítését, megnyugtatóját.

Legyen a lelkész szószéki imája ennek az imádkozó hangulatnak és lelkiségnek olyan kifejezője, hogy hívei is tudjanak vele együtt imádkozni, lélekből Isten elé borulni és tőle elnyerni azt, amit az imádkozó ember vár, amiért imádkozik: hitelesítést, reményt, lelki békességet, újra lendülő akaratot, egyszóval életigenlést.

A vallásos ember azonban nem csupán imádkozni jár a templomba. Sőt szükséges, hogy érzelmi megnyilatkozásait is értelmével ellenőrizze és irányítsa.

A gondolkozó vallásos ember mindig igyekezett értelme számára túlsúlyt biztosítani életkörülményei változásainak megítélésében, élet-hajója helyes irányításában. Értelme segítségével kereste mindig azt az életutat, amelyen járva megfelelően társas lény mivoltából fakadó kötelességeinek és Isten akaratának. Ezen útkeresésnek és útmutatásnak eszköze a vallásos ember számára a *prédikáció*. A liturgia érzelmi része a prédikációnak a gondolkozást is irányító értelmi részével jön egyensúlyba. Mi nemcsak az imádkozás, az Istennel való lelki kapcsolat kereséséért, vagy a kapcsolat elmélyítése érzelmi vágyával járunk templomba, hanem a helyes életút keresésének és megtalálásának értelmi vágyával is. Mivel pedig a prédikáció célja ma is ugyanaz, ami volt a Jézus tanításainak: Istenországa megvalósítása az ember életében, a lelkész mindenkori feladata a prédikálásban ezzel adva is van: keresni értelme fényénél azt a helyes életutat, amelyen Isten országához juthat,

s keresni azt az életformát, amelyet megélve Isten országa polgára lehet. Ezt az életutat és ezt az életformát kell a lelkésznek keresnie és híveinek feltárnia, hogy az örök jézusi cél: Istenországa megvalósulhasson.

Rá kell mutatnunk a *lelkész prédikátori tevékenységének egy néhány olyan követelményére*, amelyek minden lelkész számára egyaránt fontosak és amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a lelkész prédikátori munkásságának pozitív eredményei lehessenek.

A legfontosabb követelmény a lelkész prédikációival kapcsolatban az, hogy azok, éppen mint imádságai, a hitnek és az Istenben való feltétlen bizalomnak kifejezői legyenek.

A lelkész szószéki szolgálatai rendjén gyakran találkozunk a „rossz”-nak, az emberre nézve „kellemetlen”-nek a problémájával, amit egyebek a „bűn” problémáinak neveznek.

Életünk naponta állít szembe testi és lelki szenvedésekkel, váratlan veszteségekkel, az ún. sorscsapásokkal és a mindannyiunk számára legnagyobb, legtöbb aggodalmat adó problémával, a halál problémája fájó valóságával.

Bennünk van az ezek miatti lázadás, amit a Jób könyvének költői lelkű írnia oly nagyszerűen vázol fel csodás szépségű drámájában, amikor az élet megpróbáló eseményei, fájdalmi, testi és lelki szenvedései, élettragédiái közt ily szavakat ad Jób ajkára: „Vesszen el az a nap, amelyen születtem, és az éjszaka, amelyen azt mondták: fiú fogantatott” (3:3). Hajlamosak vagyunk perbe szállni Istennel, s amikor bajban van, mintha csak Jób szavait idézné perlekedésében: „Azt mondom az Istennek: Ne kárhoztass engem: add tudtomra, miért perelsz velem?”

Amikor munkája jutalma vesz el az embernek, amikor kár és csapás éri, amikor a szülőnek gyermekét, a gyermeknek szülőjét, a hitvesnek hitvestársát ragadja el a kérlelhetetlen halál, ilyenkor mindig felveti a hívő ember az örök kérdést: hogy lehet ezeket összeegyeztetni Isten jóságával, atyai szeretetével?

Ha az összeegyeztetés útjára talál lépni a lelkész: célját eltesztelte! Sok lelkész hiszi azt, hogy az ő kötelessége Isten útjainak, eljárásainak magyarázata: kimagyarázni, megértetni a szenvedő szívekkel, hogy Isten miért engedte, hogy az ő életükben egy-egy fájó tragédia megtörténjék.

Az a lelkész, aki Isten számára mentséget keres: elveszíti hitelét hívei előtt! Minden magyarázkodás, hogy a nagy szenvedések, csapások, végül is jóra vezetnek, hogy minden tragédiából áldás fakad, csak erőlködés, mert ezeket bizonyítani meggyőző erővel: nem lehet. Az örök ember kérdése minden ilyen magyarázattal szemben feltör: ha a szeretet Istene áldást akar osztani gyermekeinek, miért választja arra a testi és lelki szenvedések útját?

Ne próbálja a lelkész prédikációiban elkendőzni, vagy érthetővé tenni, amit, ha őszinték vagyunk, magunk sem értünk! Ezzel a vallásos hitet irreálissá tennők. A vallásos hit alapvető megállapítása nem az, hogy „akit szeret az Úr, megdorgálja és pedig mint az atya az ő fiát, akit szeret” (Péld 3:12, Zsid 12:6, Jel 3:19), bár ez is igaz lehet, mert Isten szeretet és a szeretetteljes dorgálás is hozhat jó eredményt a ne-

velésben, mint ahogy hoz is sok tapasztalat szerint; a vallásos hit alapvető megállapítása mégsem ez, hanem az a feltétlen bizalom, amelyet Jób így fejezett ki: „Az Úr adta, az Úr vette el. Áldott legyen az Úrnak neve“ (1, 21) vagy „Ha már a jót elvettük Istentől, a rosszat ne vonók-e el?“ (2, 10); vagy a Jézus ajkáról, a Getsemáné kertben, az ő gyötrődése, a halál poharának eltávoztatásáért való esdeklése közben felcsendülő bizalom hangja: „Mindazáltal ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te“ (Mt 26. 39). Ez a hitnek, az Istenben való bizalomnak az igazi hangja. Szembenézni a valósággal, nyitott szemmel, önmagunk és mások félrevezetése nélkül, nem próbálva jónak feltüntetni azt, ami rossz, áldásnak azt, ami csapás, értékesnek a szenvedést, hanem azzal a lelki bizonyossággal venni ezeket, amint vették az igazi vallásos lelkek, hogy Istenben, az emberiség Atyjában ezen csapások ellenére is bízhatunk és az ő akaratának szentsége kétségbe nem vonható, akár értjük az ő akaratát megnyilatkozásait, akár nem!

A jelentkező „rosszat“, „kellemetlen“ nem tudjuk megmagyarázni. De fordítsunk egyet a problémán: meg tudjuk-e magyarázni és érteni a jónak, a szépnek, az igaznak, a boldogságnak a miéért? Olyan természetesen vesszük ezeket, ha ezek jutnak osztályrészül számunkra és sohasem panaszkodunk, nem perelünk Istennel, hogy miért éppen mi vagyunk egészségesek, nevető kedvűek és boldogok. Nem firtatjuk: mivel érdemeltük ki Istentől ezeket? Hát jobbak vagyunk, mint mások, akik többet sírnak, többet aggódnak, többet szenvednek, mint mi, akik több csapásnak vannak kitéve, mint mi? Vaion eszményibb életet élünk, több jót tettünk, mint Jézus, akinek ártatlanul a legnagyobb szenvedést, a kereszthalál kínjait kellett elszenvednie?

Jó sorsunkban nem perelünk Istennel, hogy azt mi nem érdemeltük meg. Csak ha bűnösök vagyunk, akkor jut eszünkbe Isten felelősségre vonása, perbe fogása.

Jegyezzük meg: a lelkész nem védője Istennek a szenvedések és csapások idején felhangzó, Istennel perbe szálló hívő kitörések alkalmával. Ellenben védője a lelkész a hitnek és feltétlen bizalomnak, amellyel a hívő embernek viseltetnie kell Isten iránt, az általa nem értett szenvedések és csapások idején is. Ennek a bizonyosságtételnek kell kisugározni a lelkész prédikációiból, de életéből is! Mint ahogy a templomból kiiövő és palástját letevő lelkész nem mondhatja, hogy „én most magánember vagyok és amit a templomon vagy szolgálaton kívül teszek, ahhoz semmi köze a lelkészi mivoltomnak“, ugyanúgy nem mondhatja azt sem, hogy szolgálaton kívül az ő vallásos hitének nincs semmi köze az ő egyéni élete milyenségéhez!

Ami eredményt a különböző keresztyény felekezetek lelkészei híveik életének vallásos jellegű emelkedése terén elértek, azt főleg azzal érték el, hogy a lelkészek nemcsak szolgálataik lelkiismeretes elvégzése által tűntek ki, hanem azzal is, hogy mély vallásos hittel, Istenben való feltétlen bizalommal rendelkeztek s erről nemcsak prédikációik, hanem egész életük által tettek bizonyosságot! Fontos a vallásos hit minden vallásos embernél és különösen fontos magánál a lelkésznél, de sokkal fontosabb a hitnek gyakorlati bizonyosságtétele. „Nem minden, aki azt mondja nékem: Uram! Uram! megyen be a mennyeknek országába“

gába, hanem aki cselekszi az én mennyei Atyám akaratát“ (Mt 7, 21), tanítja Jézus. Ezt a szellemet sugározza a Jakab levele is: „Mutasd meg nékem a te hitedet a te cselekedeteidből és én meg fogom mutatni néked az én cselekedeteimből az én hitemet“ (2, 18). Ez öntudatos hitet és öntudatos biznyságtételt jelent. Enélkül nincs emelkedett szellemű lelkészi erkölcs, de nincs emelkedett szellemű gyülekezeti élet sem. Más szóval, csak annak a lelkésznek van joga valláserkölcsei jellegű követelményekkel állania gyülekezete elé, aki ezeknek a követelményeknek ő maga is megfelel!

A lelkész életének is vannak vagy lehetnek nehéz szakaszai. Életerhek sokszor megnehezítik életét; betegségek, váratlan csapások megrendíthetik bensejét. A lelkésznek is szembe kell néznie a Jézust is megkönyező kísértésekkel: az Isten megtartó erejébe és szeretetébe vetett hit esetleges megtántorodásával. Ilyenkor válik el, hogy mennyire vallásos lélek, hogy van-e benne öntudatos lelkészi hivatásérzet, biznyságot tevő erő, vagy csak foglalkozás, kenyérkereseti pálya számára a lelkészség.

A lelkészi pálya „foglalkozás“ a maga technikai részében, adminisztratív munkavégzésében, a szolgálatokra való készültségében, de hivatás a maga tartalmában, szószéki biznyságtételében! Ezt a biznyságtételt minden szószéki szolgálatának magán kell viselnie. Életéből kell fakadnia.

Theodor Parker, a neves amerikai unitárius teológus és hírneves prédikátor egy teológiai iskolai évet bezáró beszédében a lelkészi hivatásnak ezt a biznyságtévő részét így fejezte ki: Egyszer hallottam egy prédikátort, akit hallva kísértésben voltam, hogy soha többet ne menjek templomba. Kint havazott. A hóvihar valóságos volt, a prédikátor pedig csak látszat s a szem szomorúan látta ezt az ellentétet, amint ránézett és aztán a mögötte levő ablakon át látta a hóvihar tünevényes valóságát. A lelkész beszédéből vele kapcsolatban semmit sem lehetett megtudni: hogy örvendett-e, vagy sírt, nős volt, vagy ismerte-e egyáltalán a szeretetet; hogy voltak-e csalódásai, vagy volt-e bánata valaha. Az ő életéről és cselekedeteiről semmit sem tudtunk meg. A lelkészi foglalkozás legfőbb titkát, hogy az életet kell neki igazsággá átváltoztatnia, sohasem tanulta meg. Életének egyetlen élményét sem közölte beszédében. Ez az ember szántott és vetett, beszélt, vásárolt és eladott, könyveket olvasott, evett, ivott, a szíve dobogott, mosolygott, szenvedett, de beszédében a legkisebb utalás sem volt arra, hogy ő élt is valaha. Az igazi prédikátort arról lehet megismerni, hogy az ő életének tanulságait tárja hallgatósága elé, életével szolgálja ki híveit!

A lelkész szószéki szolgálatának állandó kapcsolatban kell lennie az élettel. Ez a követelmény nemcsak abból származik, hogy a lelkész maga is benne él az életben s életének köze kell hogy legyen beszédeihez, hanem következik abból a kapcsolatból is, amely a lelkész és hívei közt fennáll. Ez adja a prédikációinak az életizét. Ismernie kell a lelkésznek azokat a problémákat, amelyek híveit foglalkoztatják s kellő tanulmányozás és megfontolás után e problémáknak a szószéken is hangot kell adnia!

Tudatában vagyunk annak, hogy a lelkész nem szakadhat el a Biblia világától, attól a vallásos lelkülettől, amely a kereszténység egyházi szervezetének alapjául szolgált és magának az egyházi keretnek a kialakulását elősegítette. Ez azonban nem jelentheti, hogy a lelkész csak szemlélődjék a Biblia képtárában, hogy — amint mondani szokás —, egy elefántcsonttoronyba bezárkózva csak a múltat lássa s annak problémáit fejtegesse, tekintet nélkül arra, hogy azok jelentenek-e valamit a mai ember számára, vagy sem!

A prédikációnak mindig időszerűnek kell lennie, mindig a mindenkori gyülekezethez kell szólania.

Természetesnek tartjuk, hogy a lelkésznek bibliai alapon a vallásos hit problémáival kell foglalkoznia prédikációiban, de a prédikáció bibliai alapja és vallásos jellege nem szakíthatja el azt a való élettől. Az élet pedig a maga mindennapi menetében elválaszthatatlan az ember állampolgári és társadalmi mivoltától. Lehetetlen, hogy a lelkész ne vegye észre, hogy hívei mezőgazdasági termelőszövetkezetekben élnek és dolgoznak, hogy traktorok hasítják a földet, hogy az élet üteme megváltozott s hogy a közösségi gondolat mily nagy haladást tett csak az utóbbi másfél évtized alatt is.

A múlt a prédikátor számára csak kiindulási pont vagy szemléltető anyag lehet. A fő a vallásos ember életének vizsgálata, a hitnek és erkölcsnek a ma vallásos embere életére gyakorolt befolyásának elemzése.

Az élet időszerűségeinek meglátása és szószerűre vitele azt jelenti, hogy a lelkész a prédikációiban a híveit és az egész emberiséget foglalkoztató problémáknak hangot adjon! Pl. hogy csak a legfontosabbakat említsem: az emberiséget létében fenyegető atomháború veszélyére és a világbéke megvalósítása lehetőségére igenis újra és újra fel kell hívnia hívei figyelmét.

A lelkész szószéki szolgálata fontos követelményei között itt meg kell említenünk a lelkész állandó békeszolgálatát. Nincs még egy olyan világprobléma, amely oly közel állana a kereszténység szelleméhez, mint a béke problémája. Jézusnak az a tanítása, hogy „akik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniök“ (Mt 26, 52), nemcsak az ő egyszeri meglátása, hanem az emberiség történelmének tanulsága is és ugyanakkor kiinduló pontja a keresztény lelkészi kar állandó békeszolgálatának!

Ki hitte volna az első világháború befejezése után, hogy azt követheti még egy és még borzalmasabb világháború? Történelmi tapasztalat pedig az, hogy az emberiség problémáit háborúval megoldani nem lehet: hogy minden háború több problémát termel, mint amennyit megold. Amint azonban sikerült az emberiségnek törvényen kívül helyezni a vérbosszút, holott az végeredményében a társadalom védekezése volt a gyilkosságok ellen; amint sikerült megszüntetnie a tűzpróbát, amelyet pedig, ha téves elgondolás alapján is, az isteni igazság kidepítésére eszközöként gyakoroltak; és amint sikerült kiküszöbölnie a párbajt, holott azt is Isten ítélete eszközének tartották az emberek évszázadokon át; s amint sikerült a föld nagy részén megszüntetni a rabszolgaságot s annak végleges felszámolása, a gyarmati rendszer megszüntetése éppen korunkban folyamatban van; ugyanúgy kell törvényen kívül

helyeznie, bűnnek nyilvánítania és megszüntetnie a háborút is. A világ népeinek nagy szövetségére, nagy összefogására van szükség, hogy megszüntesse a háborút, s ez a szövetség épül is és egyre szélesebb körre terjed. A békeszerető emberek békevágya és akarata egyre hatásosabban hallatja szavát.

Addig is, amíg ez az egyetemes emberi összefogás létrejöhet, mindenkinek mindent meg kell tennie a háborúk bűne megszüntetése, törvényen kívül helyezése érdekében. Az egyházaknak és a lelkeszi karnak is megvan ebben a munkában a maga feladata: hirdetni, szeretetteljes gyakorlati étellel és munkával biztosítani a békét. Minden elhangzott szó, mely híveinkben tudatosítja az alkotó béke fontosságát, amely arra készíti őket, hogy a maguk helyén öntudatos termelő munkával teljesítsék kötelességüket, a békét szolgálja. Minden tanítás, amely a családi életben belül vagy kívül a gyermekek helyes, építő szellemben való nevelését célozza, a béke ügyét mozdítja elő. Minden törekvés, amely a régi társadalmi előítéletek eloszlatására és egy osztálymentes társadalom felépítésére irányul: a békét szolgálja.

Ezek a lelkesz szószéki szolgálatának legfőbb követelményei, amelyeknek a lelkesz mindig teljes szívvel és lélekkel kell, hogy a szolgálatában álljon és akkor az ő szolgálatán át is épülni fog az emberiség békés, boldog jövője s megvalósul Jézus tanításainak központi gondolata: Istenországa a szeretet és egyetértés, az igazság, a jóság és a béke boldog világa!

Dr. LÖRINCZY GÉZA

APÁMRÓL

A Bartók család eredetileg Borsód megyéből származott, és a legrégibb nyomok Borsodszirák községig vezetnek vissza. A XVIII. században Borsodszirákon élt Bartók György és Gondos Mária házasságából három fiú származott, közülük a harmadik, Bartók János magyarcsermelyi jegyző volt. Ez utóbbi születési adata: 1784. január 12. Bartók János felesége Bosznovics Katalin volt, és házasságukból hat gyermek származott. A legidősebb, János 1817-ben született, és gazdatiszti pályára lépett. Különböző állomáshelyek után a nagyszentmiklósi földművesiskolának igazgatója lett. Felesége Ronkovits Matild volt, és házasságukból kilenc gyermek származott. Közülük a hatodik volt az 1855. november 19-én a Torontál megyei Újváron született Béla, apám édesapja.

Legidősebb Bartók Béla szintén gazdatiszti pályára ment, és édesapjának 1877. január 21-én történt halála után, 22 éves korában átvette a nagyszentmiklósi földművesiskola vezetését. Nagypám elismert gazdasági szakember volt, és többféle újítással kísérletezett, aminek során még